

Срібний чоловічок

Віктор Близнець

— Дзинь...

— Дзінь...

— Бумс!

Я лежу, сповитий темінь-темнотою, і слухаю, як він бавиться. Він давно живе в нашій хаті, може, у запічку, а може, під лавою, де, згорнувшись клубком, дрімає Сопуха. Він зовсім не боїться Сопухи і часто спить на її м'якеньких лапах. А рано-вранці, коли дома нікого нема і вікна закриті віконницями, він приходить до мене в гості. Сідає на бильце мого ліжка і видзвонює срібними підківками.

— Дзинь...

— Дзінь...

— Бумс!

Зараз він у кутку біля мисника. Там чорна діжа з водою, там вогко й темно, але я бачу його. Він тоненький, як стеблинка, той химерний чоловічок. І світиться — синім вогнем. А бистрий, моторний — не вслідкуєш за ним. Шасть, шасть! — так і бігає по долівці, та все скоком-при-скоком, так і пурхає по хаті, і здається: блискає світлячок у пітьмі. Крильця у нього легкі й прозорі, як у трав'яного коника, і коли він змахує крильцями, вони тихо шерхотять, майже нечутно потріскують: трісь-трісь-трісь...

Зранку йому весело; мабуть, добре виспався, похрумкав пшеничні крихти (я насипав йому на лаві) і зараз вигулюється — підскакує на одній нозі. Підскочить і вдарить підківками: дзень! Підскочить і вдарить: дзень! І сам прислухається, як у нього виходить оте срібне дзенькання.

Ось він пурхнув з полиці на ослін і застрибав до мене. Диви, диви, то він дражниться: стриб-стриб — підскочить до мене, а тоді стриб-стриб — тікає назад. І язиком прицмокує, наче примовляє: "Буц, буц, не боюц!"

Ага, думаю, ти в мене дограєшся. Зараз я тебе зловлю...

Тихенько просовую ногу з-під ковдри; і тільки я висунув п'яти — мурашки побігли по тілу, побігли... аж до теплих грудей. Завмираю, жду, поки ноги звикнуть до лоскітливих мурашок. Потім лягаю на живіт і спускаюсь додолу. Сунеться ковдра, сунусь і я, і повисаю десь у повітрі, повисаю над чорною пелькою. Мені шпигає в лікті, я скрикую "ой!" і пускаю ковдру, і падаю, і раптом торкаюсь чогось холодного, і то, виявляється, долівка.

Ні, я геть не злякався, просто подумав, що впав у глибоченьку яму, і в мене дрижать коліна. Ось я трошки постою, подивлюсь, куди мені йти. Внизу так і дише темінь, і холод хапає за спину. Може, назад? Ліжко ось тут, ковзь — і сховаюсь під ковдру... Еге ж, а той чортпк? Він же дивиться з кутка і сміється. Ну чого ти смієшся? Думаєш, я злякався? Стривай, піймаю тебе за хво, тоді побачиш. (А ти знаєш, що таке хво? Ахві? Ахва? Не знаєш? Отож-бо! Це хвостик у хвалька... такого, як ти).

Темно кругом, я наставляю руки (наче граюсь у киці-баби) і навшпиньках ступаю в куток. Щось шелестить проз мене, я розсуваю темінь з-перед очей і придивляюсь: де ж він, малий шалапутько?

— Бульк! — стрибає під ноги мені хитрий чоловічок, від нього тільки срібна тінь, я шастаю руками: нема!.. Куди ж він утік? Обмацую долівку. Щось мокре внизу, липке, немовби тісто. А ось — місячне кружало. Воно ледь-ледь погойдується, відсяває тьмяним блиском, і хтось на ньому скаче і лунко б'є підборами: буме! бум!

Тс-с-с! Він тут.

Я долонею — раз! — ляснув по кружалу, хлюпнула вода з-під руки.

Вода в цинковому тазу.

І я пригадав.

Після дощу затекла у нас хата. Спершу на стелі зробилась жовта райдужна пляма, немовби хтось намалював криве і трошки замурзане сонце. Потім сонце скривилось ще більше, підпливло водою, і додолу закапали руді, перемішані з глиною сльози. Краплі — буме! — били з розгону в підлогу, видовбували собі лунки, і скоро наша долівка стала такою подзьобаною, як на картинках Місяць, — вся в дірочках і ямках.

Це була дивовижа, я бігав по хаті і заглядав у лунки, над якими тріскались бульбашки, а мати сказала: "Ой горенько! Потоп!.. Що ж воно буде!" — і притягла ночви, і підставила тазик.

Даремно мати злякалась, нічого страшного не сталося. Навпаки, у нашій хаті залунала музика; старі дерев'яні ночви грали по-своєму, і цинковий тазик, куплений в сільмазі, грав по-своєму. Дзум, дзинь, дзін! — озивався тазик, і звук був такий, наче били молоточками по скляних бурульках. А ночви казали коротко й глухо: буме!

Так вони й грали. І в них виходило влад, і звучала в хаті кришталева музика крапель:

— Дзинь...

— Дзінь...

— Буме!

Я вже й забув, чого опинився тут, біля мисника; стою і слухаю, як набрякають краплі, як вони зриваються зі стелі, як прошивають темряву, як вибухають мелодійним звуком.

Треба довго ждати, поки булькне вода у тазу, і я підганяю краплю: "Падай, ну падай швидше!" Уявляю собі: ось повисає на стелі туга намистина, круглішає, наливається і раптом...

І раптом — лусь!

Я здригнувся, не зразу второпав, що то була крапля і що вона дзьобнула мене у самісінький ніс, бризнула в очі росю. Я ще й не прокліпав холодну росу, як щось майнуло переді мною — зашехотіли крильця, синя іскра пурхнула на мисник, аж на верхню полицю. То він — срібний чоловічок! Утік од мене.

Утік — і враз потемнішало в кутку. Лава й діжа стали волохаті. "Чхи!" — пирхнула Сопуха. Пирхнула і заворушилась.

"Тікай!" — шарпнуло мене.

І коли я біжу назад, за мною біжить холодок, і темрява женеться за мною, хтось ніби хоче вкусити за п'яти. Я спрожого кидаюся у постіль і шурхаю з головою під ковдру:

"А що, вкусив?" — і тихенько сміюся.

Я лежу і сміюся (бо таки спритно втік), і щось шумить в голові, деś ніби клепають ковалики. Можна скільки завгодно слухати, як веселі ковалики один з-перед одного молотять по ковадлу, можна й побачити їх, вогнисто-червоних коваликів, але зараз мені не до цього. Я настовбурчив ковдру, вийшов гарний курінь над головою; тихцем виглядаю з того куреня і бачу, яке чудернацьке видовище снується в хаті.

Сонячне кіно!

Мати думає, що вранці я сплю, і зачиняє віконниці. Хай зачиняє — так ще краще. Бо в одній віконниці, щоб ви знали, є маленьке вічко. Там був сучок, він, мабуть, висох, розхитався й випав, і зробилось у дошці кругле віконце — дучко. Крізь те дучко падає у хату довгий жмут проміння.

Це моє кіно.

Дивіться, що воно буде.

Темно. Жевріє тільки вузька смужка, вона тягнеться навскоси, од вікна до печі. А за нею, за цією смужкою, тихо й чорно. Та ось... ожила, заворушилась пітьма. Наче хтось сколовив її — піднялись дрібненькі пушинки. Вони виходять із темряви і на світлі стають золотими, рожево-пухнастими. Тихо снують пушинки, плывуть одна за одною, то піднімаються, то опускаються, то зникають зовсім.

Я колись і не знав, що в нашій хаті живе стільки малечі... Ви не смійтесь, ви краще придивіться — вони живі. Бачите: їх сила-силенна, але ніхто не штовхається, не заступає дороги, не заважає іншим. Бо це не прості, це Вишневі Пушинки.

Так, так, саме Вишневі.

Коли квітнуть сади, і тополі стоять у білому пусі, немов обліплені ватою, і кульбаби світять під хатою жовтими сонечками, — ось тоді Вишневі Пушинки живуть у саду, на волі. Вони сидять у чашечках квітів, білі-білі клубочки. Вітер колише їх, сонце зігріває, бджоли годують медом. А потім: одцвітають вишні, опадає пух із тополі, мати відчиняє вікно, і Пушинки із сумом перебираються в хату.

Бува, прокинешся вранці, а скрізь — на підвіконні, на лаві, на долівці — повно білого пуху, білого цвіту, жовтого пилку. А на тій поросі — кволі й холодні Пушинки; вони ледь ворухнуться, розповзаються хто куди.

До нової весни ховаються Пушинки у темних закутках. Бо їх, маленьких, може і дощ прибити, і вітер зав'ясть, і комар задушить.

Цілими днями вони сидять нишком. Сумують за сонцем, за фіалками, за вишневим цвітом. І тільки тоді, коли тихо, коли в хаті жеврів промінь, виходять на світло і починають свої забави.

Гляньте, які вони чемні й поважні. Гуртом, поволеньки виступають із темряви, маленькі живі клубочки. Все більше й більше їх прибуває на світлу галявину. І кожна

Пушинка обходить своїх подруг, низенько присідає й каже: "Вишневих снів тобі, сестро!"

Освітлені сонцем, вони мерехтять, немов зірочки. Їх безліч, їх густо, як маку, і всі рожево зблискують, снують і рояться в п'їтмї, сплітаючи свої слїди в химерне мереживо.

Вони танцюють.

Чуєте? "Дзинь... дзинь... бом..." То грають краплі води.

Падаючи, краплі натягують струни, Пушинки торкають їх, і бринить у хаті синя джерельна музика.

Снують Вишневї Пушинки, мерехтять, кружляють на світлі — танок маленьких принцес!

Та раптом — що це? Наче війнуло вітром, підхопило й змішало Пушинки, і вони сипонули врозтїч, в глухї закутки.

Ага, ось хто злякав їх!

З-за темної кручі впливля чорна пїр'їна. Безшумно, покрадьки вийшла на світло. Я теж подумав — пїр'їна, аж то пїратське судно. Нїс закручений змієм, у два ряди весла, і стоїть на палубі капітан-розбишака, на ймення Вирвизуб, і гукає своїм бандюгам: "Хапайте Пушинок! Тягніть їх сюди!" І ринув, пішов корабель на лови, пїрати ляскають веслами, б'ють по воді, б'ють по головах, тягнуть за коси нещасних...

— Ви що? — крикнув я з-під ковдри. — Ушивайтесь геть, бо дам! Бо зараз як встану!

І я встав — на колїна, і ковдру потягнув на плечі, і давай кричать на пїратів; а в хаті темно, і вони пливуть собі далі, до вікна, розганяють бідних Пушинок.

— Дзинь! — щось трїснуло, і я побачив, як шугнула згори синювата іскра, вдарила по пїр'їні, по розбїйницькому судну, звалила його у темїнь.

Молодець! То мїй чоловічок! Сріблястий!

Я аж загицав на лїжку.

Та ось причулось мені: на долівці, в густій п'їтмї, щось шарудить, потріскує, поскрипує. Навіть причувся тупїт і тихе дзїнькання. І я здогадався: то вони рубаються! Він їх звалив на підлогу, і тепер розбишаки оточили його — мого чоловічка — і з шаблями насїдають на нього.

Держись! Я зараз!

Хотів був стрибнути з лїжка, бігти на виручку, та схаменувся: темно, ще наступлю на когось. І тут я згадав: поруч стоїть ослін. Біжком, навромацки перебрався туди, видерся на підвіконня. Відчинив кватирку, штурхнув кулаком у віконницю.

І хлинуло гостре світло.

Наче піском сипнуло у вічі. Я затулився долонями, постояв засліплений, поки відмигтіло мені в голові. Глянув па долівку.

Там уже нічого не було.

Нї пїратів, нї мого чоловічка. І Вишневї Пушинки зникли.

І в хаті все принишло. Стара беззуба пїч як роззявила чорного рота, так і завмерла. І лава стала під стїною, уперлась на чотирьох лапах, наче їй сказали: замри!

І на миснику, за склом, виструнчились, як солдати, чарки, сулійки, пляшки.

Хитрий народ! Дивись, притаїлись, мовчать, ніби ніхто нічого не бачив.

Я не став їх питати про бійку — даремно. Ні слова не скажуть. У них свої секрети. Та я й сам знаю, що пірати, Пушинки і крилатий чоловічок розбіглися, як тільки відчинив я віконницю. Вони не люблять, щоб їх розглядали люди. Вони маленькі, але дуже горді.

Розбіглися мої невидимки. Хата стала як хата. Повно води у ночвах і в тазику, вода потекла й на долівку, і потяглися аж до печі мокрі темно-руді латки. На це дивитись нецікаво, я засунув палець у дучко й загнувся віконницю.

Знов у темному царстві.

Лежу й думаю: звідки він узявся, хоробрий такий чоловічок? Мабуть, народився з крапель. Гусінь, метелики, коники, рогаті жуки — всі вони народжуються з личинок або лялечок, натоптаних ватою. А срібний чоловічок народився, мабуть, з падучої краплі. Крапельина розбилась — дзум! — він тут же вискочив, стряхнувся і шмигнув під лаву. Там підсох, розправив крильця і, як почув, що капає вода зі стелі, зразу ожив, та давай стрибать і пурхать між краплями, і ловить їх, і дзенькать підківками. Такий дрібненький, а нічого не боїться — ні темряви, ні павуків, ні Сопухи. Бач, з маху кинувся на піратів. Я ще думав, збирався, виглядав з-під подушки, а він блиснув шабліною і на судно: вперед! Цікаво, як його звати?

— Гей, чоловіче, як тебе звати? — гукнув я туди, де стоїть діжа й хитається чорна тінь.

Мовчок. Ані звуку. Тихо й темно, як у вусі.

— Буме! — раптом озвалась крапля. "Ага! — зрадів я. — Тепер знаю: тебе звати Буме". Буме, Бумсик, Бумсюк... А де твоя Бумсиха, де мале Бумсеня? Де дід Бумсило і баба Бумсючка? Ну, скажи! Мовчить. І дух затаїв.

Мені дуже хочеться взяти Бумса в руки, роздивитися, похукати на нього, погладити крильця. А може, й сховати в коробку... Е, ні! Він умре. Він засохне... Я думаю: що, якби ніч-сліпота забрала мене у свої печери і там привалила б камінням і залишила навіки. Що я робив би сам-самісінький... під землею... де кажани, холод і тьма? Як би я плавав, і бився об стіни, і блукав би сліпцем — то страшно.

А метелик? А той метелик, якого я посадив у коробку? У нього крильця були жовто-білі, а на лапках, на вусах — золотистий пилочок. Він був такий вертун, такий насмішник, так виводив мене по двору, поки я не спіймав його. Він упирався, не хотів лізти в коробку, шамотів, просився: пусти! Я не пустив. Я поклав його у коробку, а коробку в запічок і... забув. Аж восени, як сушили вишні, згадав. Кинувся до метелика — що це? Сухі шкаралупки... порохня... попільце. Зотлів бідолаха взаперті.

Для чого вбивати живе? Чуєш, Буме?

Гуляй собі в нашій хаті. Бігай, стрибай де хочеш. Я тебе не чіпатиму. Ніколи.

Ось тобі крихти на лаві, ось молоко у блюдечку — їж, поправляйся. Чуєш, Бумсюк?